

Amsterdam Cold Case

Wat hebben Johannis Milius, Adriaen van Son, Prins Maurits van Oranje, Johan van Oldenbarnevelt, Joost van den Vondel en Jacob van Brouchoven met elkaar te maken? Op het eerste gezicht lijkt het wel een soort 17^e eeuwse Amsterdamse Cold Case Investigation voor een mysterieus complot, maar nader onderzoek leert dat de heren wel degelijk iets met elkaar van doen hebben. Het was een woelige tijd en familie en goede vrienden waren onontbeerlijk.

Johannis Milius en Adriaen van Son

Jan Claesz van der Myle of Johannis Milius, vermoedelijk afkomstig uit Breda was eerst rentmeester van Willem, Grave van den Berg, heer van Bylandt, later predikant te Appingedam (1578), Breda (1580-81), Delft (1581-91) en Breda (1591-92). Zijn vader was Claes Hendrick Claasz. van der Mijl en zijn moeder Lijsbeth Gielis Pieter Rombouts Cheeuszdr. Hijzelf was gehuwd met Christina, dochter van Antoni van Wimborg, geboren van Nuyts, hopman van de hertog van Kleef, van moeders zijde uit het adelijk geslacht der Quaden (Westphalen).¹ Later

op 27 juni 1599 trouwde hij met ene Aechje Gijsbertsdr. Johannis Milius bemiddelde in 1601 nog in het huwelijk tussen Adriaen van Son (de neef van Pieter van Son) en Maeyken van der Eycken te Amsterdam.² Was dit om in de Amsterdamse koopmanskringen de overtuiging tot het Protestantse geloof nog eens met klem te benadrukken? Andere bronnen doen namelijk vermoeden dat de familie Van Son uit Breda eerder Rooms Katholiek was. Calvinist Milius was immers sinds jaar en dag een voorvechter geweest van het protestantisme. Ds. Milius had bemiddeld om van Adriaens vader, Lambrecht van Son, consent voor het huwelijk te verkrijgen. Was Lambrecht nog van het oude geloof soms? Het betekent mijns inziens wel dat de familie van goede komaf moet zijn geweest. Immers, de van der Myles waren niet de eersten de besten. Telgen uit het geslacht, zoals oom Adriaen van der Myle, vervulden functies aan het hof van prins Maurits van Oranje. Neef Cornelis van der Myle trouwde later met de dochter van Johan van Oldenbarnevelt, landsadvocaat. Maar ook Johannis zelf had blijkbaar goede prinselijke contacten getuige een 'Akte van Verklaring', door prins Maurits, dat de salarissen van Johannes van der Mijlen en Isaac van den Corput, predikanten in Breda, bepaald zijn op 500 pond per jaar (1591-1592).³ Overigens was Adriaen van Son via zijn vrouw Maeyken van der Eycken verwant aan Joost van den Vondel en zijn zoon Jacques van Son werd door hem getypeerd als nepos (neef).

Maurits van Oranje en Johan van Oldenbarnevelt

Maurits van Oranje (Dillenburg, 14 november 1567 - Den Haag, 23 april 1625), prins van Oranje en graaf van Nassau was stadhouder en legeraanvoerder van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Tot hij in 1618 de titel prins van Oranje erfde van zijn halfbroer Filips Willem, werd hij Maurits van Nassau genoemd. Maurits bracht zijn jeugd deels door op slot Dillenburg waar zijn oom Jan van Nassau hem opvoedde. Zijn vader Willem van Oranje kon dat niet op zich nemen omdat hij destijds in de Nederlanden was om de Opstand tegen Spanje te leiden. Na opleidingen in Heidelberg en Leiden werd Maurits op zijn achttiende verjaardag stadhouder van Holland en Zeeland. Hij bracht twee jaar door in het Staatse leger voordat hij het opperbevel kreeg. Maurits werd in 1590 stadhouder over de provincies Gelderland, Overijssel en Utrecht. Als kapitein-generaal voerde hij het leger aan tegen Spanje. Gedurende de Tien Jaren van 1588 tot 1598 behaalde hij onder het politieke leiderschap van de landsadvocaat Johan van Oldenbarnevelt vele overwinningen. Het was een keerpunt in de oorlog en de Spanjaarden werden uit het noorden en oosten van de Republiek verdreven. Op militair gebied was dit succes mede te danken aan de hervormingen die Maurits samen met de Friese stadhouder Willem Lodewijk in het leger doorvoerde. De goede samenwerking met

Prins Maurits van Oranje Nassau

¹ Het geslacht Van der Myle, Dordrecht 1858, collectie Nederlandsch Schoolmuseum

² Adriaen van Son is in 1601 getrouwd met Maayken Van der Eycken. Hun huwelijksakte leert dat Adriaen afkomstig uit Breda ten tijde van het huwelijk 30 jaar oud was, van beroep caffatier (wever van zijde), inmiddels 8 jaar in Amsterdam verkeerde en consent kreeg voor het huwelijk van zijn nog in leven zijnde vader door tussenkomst van predikant Johannes Milius te Breda. Zijn bruid was 27 jaar, afkomstig uit Antwerpen en inmiddels 7 jaar in Amsterdam.

³ Cuypers van Velthoven, 1320-1870; #1084 (Brabant Historisch Informatie Centrum)

Oldenbarnevelt kreeg een deuk toen Maurits tijdens een expeditie op een Spaans leger stuitte: de Slag bij Nieuwpoort. Tijdens het Twaalfjarig Bestand brak er een religieus conflict uit in de Republiek en koos Maurits de kant van de orthodoxe calvinisten (Gomaristen), waarmee hij recht tegenover Oldenbarnevelt kwam te staan, met uiteindelijk een machtsovername en de onthoofding van de landsadvocaat tot gevolg. De jaren erna ging het land zowel op bestuurlijk als op militair gebied achteruit. Op 23 april 1625 stierf Maurits in Den Haag.⁴

Jacob van Brouchoven en Joost van den Vondel

Deze zoon van Foy Jansz van Brouchoven en Lijsbeth Gommersdr van Boschhuijzen en tevens burgemeester van Leiden was een van de 24 rechters die in 1619 het doodvonnis uitspraken over Johan van Oldenbarnevelt. De dichter des Vaderlands trok daar destijds fel tegen van leer. "*Haec libertatis ergo*" heette een gedicht van Joost van den Vondel (1587-1679). In dit gedicht schrijft hij over de Leidse burgemeester Jacob van Brouchoven: '*Stelt Leyden nu de wet - en maeckt sich 's volcx tribuyn - En treckt 't gesegh aen sich - met eenen Burgermeester, Soo boos als onbeschaemt - elck ziddert'er, elck vreest' er. -Heeft uwe stad nu voor Calvin de speer gevelt?*' Elders schrijft Vondel: '*Doen (Toen) tyranniseerde koning Philips - nu koning Broekhoven*'.

Dat klinkt niet best en dit was dan ook reden voor het Amsterdams bevoegd gezag om de dichter een flinke boete op te leggen. Maar daar bleef het dan gelukkig ook bij.

De rechters die Johan van Oldenbarnevelt veroordeelden, Satire door Cornelis Saftleven 1663, collectie Rijksmuseum. Jacob van Brouchoven is de vos.

Netwerken: de magen ende vrienden⁵

Het 17^e eeuwse concept van *vrienschap* moeten we vooral niet verwarren met het emotionele en persoonlijke gewicht dat we tegenwoordig aan vriendschap toekennen. Vriendschap destijds had een heel andere, veel meer instrumentele waarde en is vergelijkbaar met wat we nu netwerken noemen. In de 17^e eeuw functioneerde vriendschap als een verzekering tegen onheil in onzekere tijden omdat er geen institutioneel vangnet was. In de eerste plaats werd steun gezocht bij familie, omdat verwantschap een verplichte solidariteit inhield. Veel inspanningen werden er verricht voor het opbouwen en cultiveren van een uitgebreid netwerk van familierelaties die de *bloedvrienden* werden genoemd. Dat dit gepaard ging met de intentie om er eigen voordeel uit te halen, was vanzelfsprekend en geaccepteerd. Netwerken was immers een essentiële strategie in de strijd om het economisch bestaan en bedoeld om de sociale positie te bestendigen en verbeteren. Het netwerk van de *magen ende vrienden* bestond uit de uitgebreide kring van bloed- en aanverwanten die zowel via vaders- als moederszijde terugging tot maar liefst de vierde graad. Allen werden als familie beschouwd en in dat netwerk gold de ongeschreven wet om elkaar te steunen, met een verplichtende wederkerigheid als norm.⁶

Tot slot, case closed

We weten dat Adriaen van Son familie was van Joost van den Vondel. Tevens weten we dat Adriaen van Son hoogstwaarschijnlijk verwant is geweest aan Jacob van Brouchoven. Zijn neef Pieter van Son voert immers een gemuteerd wapen Van Brouchoven met halve kleuromkering, een gouden leeuw op rood en drie gouden drielingsbalken op zwart. Al met al wijst alles er op dat zowel de Van Brouchovens als de Van Sons flink hoog in de boom verkeerden in de 16^e en begin 17^e eeuwse elite, met zelfs connecties naar prins Maurits. Maar zou Jacob van Brouchoven ook hebben geweten dat hij door zijn eigen familie werd beschimpt bij monde van Joost van den Vondel? To be continued....

H.L. van Broekhoven
Schiedam, 22 maart 2014

⁴ www.wikipedia.nl

⁵ Zonder vrienden geen carrière, Erna Kok, 2011, UvA

⁶ P.C.M. Hoppenbrouwers, 'Maagschap en vriendschap', in: Holland, regionaal-historisch tijdschrift 17 (1985), p. 69-108; S.A.C. Dudok van Heel, 'Op zoek naar Romelus & Remus. Zeventiende-eeuws onderzoek naar de oude magistraten van Amsterdam', in: Jaarboek Amstelodanum (1993), p. 43-70, spec. p. 49-50